

HOST

Apatykář Melchior

A PŘÍZRAK ZE STUDNIČNÍ ULICE

Indrek Hargla

Přeložil Jan-Marek Šík

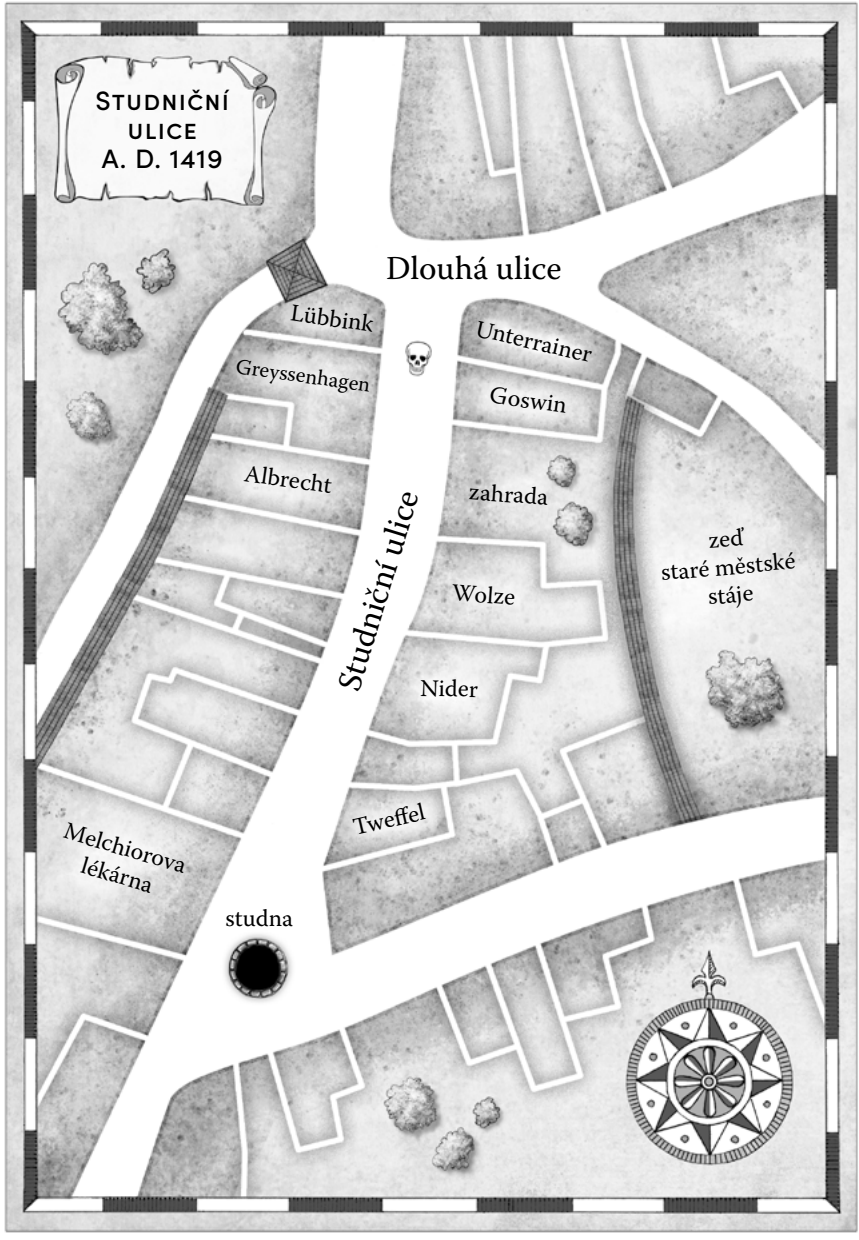
Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu
čl. 4 směrnice 2019/790/EU je bez souhlasu
nositele práv zakázána.

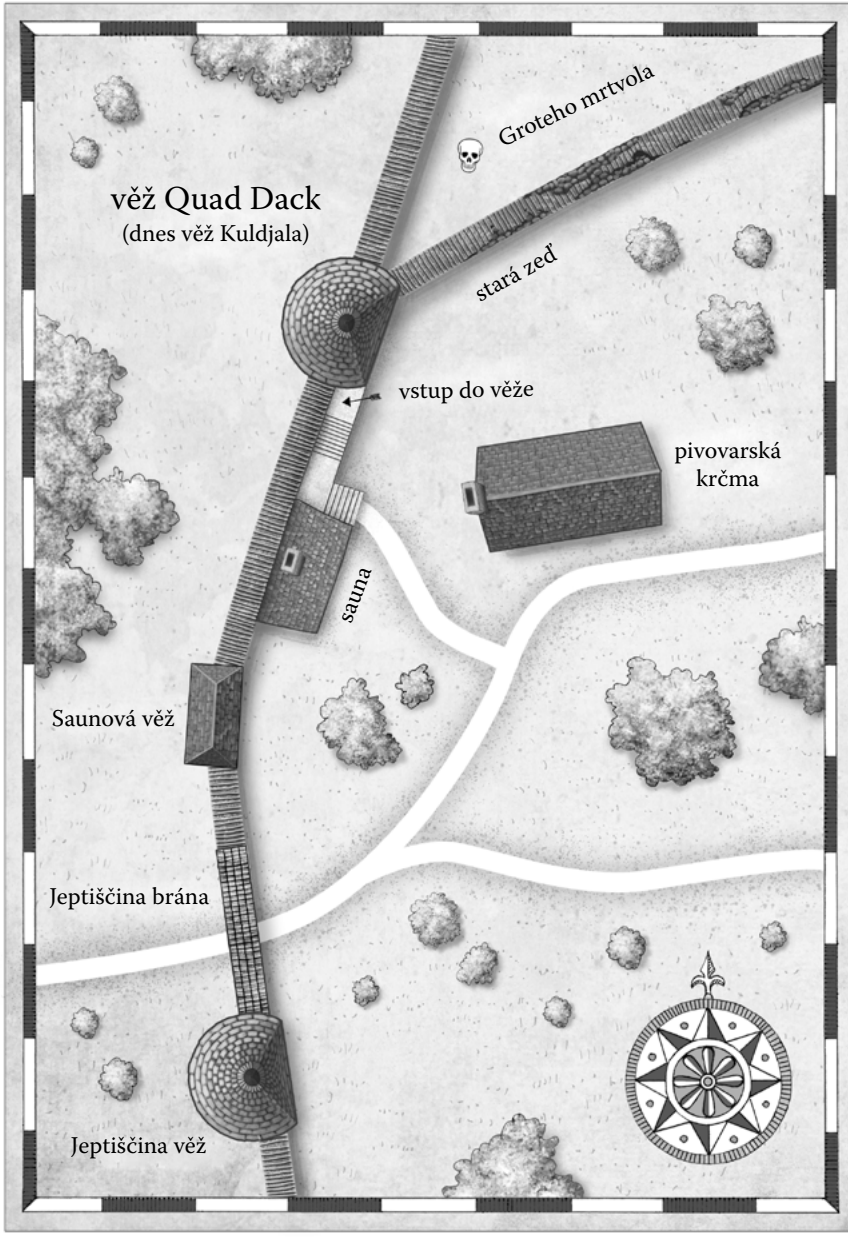
Copyright © 2010, 2024 by Indrek Hargla
Cover pictures from open sources
Maps © Marge Nelk
Translation © Jan-Marek Šík, 2026
Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2026

Tato kniha vyšla s podporou Estonské kulturní
nadace v rámci programu Traducta.
This book has been supported by the Cultural
Endowment of Estonia, Traducta programme.

CULTURAL ENDOWMENT OF ESTONIA

(elektronické vydání)
ISBN 978-80-275-3254-4 (PDF)
ISBN 978-80-275-3255-1 (ePUB)
ISBN 978-80-275-3256-8 (MobiPocket)

STUDNIČNÍ ULICE A. D. 1419
Dlouhá ulice
Lübbink
Greyssenhagen
Albrecht
Studniční ulice
Unterrainer
Goswin
zahrada
zeď staré městské stáje
Wolze
Nider
Tweffel
Melchiorova lékárna
studna

Groteho mrtvola
věž Quad Dack
(dnes věž Kuldjala)
stará zeď
vstup do věže
pivovarská
krčma
sauna
Saunová věž
Jeptiščina brána
Jeptiščina věž

Předmluva

Tallinn, rok 1419 n. l.

Léta Páně 1419 panovaly v Livonsku krapet poklidnější časy. Bratrstvo vitaliánů bylo z Baltského moře vytlačeno, avšak se zámořským obchodem se stále pojilo nebezpečí — velitelé přímořských pevností a vazalové z pobřeží zůstávali věrni svému starému zvyku, i nadále přepadávali lodě uvízlé na mělčinách a města si mohla leda vyměňovat dopisy, v nichž požadovala potrestání zlodějů a navrácení ukradeného zboží. Několik posledních let sužoval Livonsko hladomor. Vyprahlé léto pustošilo úrodu, ve větších houfech než dřív vyhánělo obyvatele z vesnic za městské zdi, kde hledali práci a chléb, a hladové roky měly pokračovat i v následujícím desetiletí. Máloco ohrožovalo středověkého člověka vážněji a skutečněji než nedostatek jídla.

V roce 1419 měl Tallinn už největší stavební kvas za sebou, rozšiřování kostelů i opravy hradeb nicméně pokračovaly bez přestání. Nedávno bylo dokončeno nové, vznešené sídlo Velké gildy — symbol moci a významu tohoto kupeckého cechu. V kostele svatého Mikuláše probíhaly rozsáhlé stavební práce: při jeho východním okraji se započala stavba nového kněžiště a chrámové lodi. Brzy se i dominikáni vrhli na rozšiřování svého kostela, Svaté Kateřiny. Také městské

hradby, jež bylo nutno — ruku v ruce s vývojem palných zbraní — neustále zbytňovat a navyšovat, vyžadovaly další dostavbu u kláštera svatého Michaela.

V současné Piritě, která tehdy nesla název Marienthal a ležela na hranici území spravovaných řádem a městem, se roku 1417 začal stavět klášter svaté Brigity. Jeho vznik podporoval řád, vazalové, místní Švédové i mnozí kupci z Tallinnu a z Toompea, avšak město se postavilo proti. První budovy se v Piritě tyčily už od roku 1400, ale výsledná dohoda si vyžádala dalších téměř dvacet let diplomatických snah, přičemž byl zapotřebí zásah samotného mistra livonského řádu — jinak by město nepovolilo dovážet na stavbu vápenec ze svého lomu, který se nacházel v dnešní čtvrti Lasnamäe. K devíti měšťanům podporujícím založení kláštera patřil také jistý Laurenc Bruys, obchodník vážné a zachmuřené tváře, jehož stihla smrt právě v době, kdy se stavební práce na klášteře daly do pohybu.

Německý řád, Polsko a Litva se i nadále hašteřily o území. Po porážce u Grunwaldu se vliv řádu umenšil, a to ve prospěch polské královské moci. I v roce 1419 pokračovala vášnivá vyjednávání nad toruňským mírem, která však — navzdory rozhovorům před papežským legátem a kostnickým koncilem — dosud nikam nevedla. V *Ordenstaatu* neexistovalo nic pomíjivějšího než mír: již v roce 1419 propukly v blízkosti jeho hranic husitské války a roku 1422 následoval další střet s Polskem. Zda svá vojska poskytl také Tallinn, se přesně neví. Už roku 1348 propůjčil livonský mistr městu privilegium, na jehož základě se nemuselo zapojovat do bitev proti Litevcům a Rusům, avšak od povinnosti vytáhnout proti Polákům je vysloveně neosvobozovalo. S jistotou je nicméně známo to, že Tallinn na bojiště jedné z pozdějších válek — jež mezi Polskem a řádem probíhaly bez ustání — vyslal skupinu městských hudebníků.

V kronice města Tallinnu nalézáme záznam z března roku 1419, podle nějž v přístavu u vlnolamu zemřel jistý Gils de Wredte, jenž „výmalbu na zdech kostela svatého Ducha byl vyhotovil". K tomuto je připojen podivuhodný komentář ve střední dolnoněmčině, který lze přeložit jako „a přízrak spatřil".

Tento román je inspirován také dopisem z roku 1404, který nedávno nalezli v městském archivu v Magdeburku. Tallinnská rada v něm varuje své tamější kolegy před tallinnským měšťanem jménem Untherrainer, jenž údajně zavraždil několik lidí a „mrskal bičem". Rada vyjadřuje přání, aby byl onen Untherrainer pověšen za hrdlo. Zda existuje nějaké spojení mezi mužem zmiňovaným v tomto dopise a Cristianem Untherreinerem popraveným za kacířství ve Fürstenwaldu roku 1413, se doposud objasnit nepodařilo.

Studniční ulice v Tallinnu se zřejmě těšila nechvalné pověsti již od pradávných dob. Jak nás v roce 1876 zpravuje baltsko-německý historik Johannes von Werensdorff, příběhy o domě, v jehož sklepení bylo zaživa zazděno několik žen, pocházejí už ze středověku. Von Werensdorff své zdroje neuvádí a je možné, že pouze tlumočí starou lidovou báchorku. Jedna z nejrozšířenějších legend o Studniční ulici vypráví o domě, v němž ďábel vystrojoval svatby a pořádal tancovačky, a od těch časů v něm také straší. Z pozdějších dob se dochovala pověst o jistém zlém duchu, který se usídlil ve studni, a pokud mu obyvatelé neobětovali, zaplavoval město vodou.

Povaha středověkých lidí se značně lišila od mentality dnešního člověka, možná proto, že lidský duch byl v těch dobách mladší a nestálejší. Z toho důvodu milovali tehdejší lidé Boha vroucněji — a vášnivěji nenáviděli svého nepřítele. Dokázali se vybičovat do stavu iracionální davové hysterie,

jako kupříkladu flagelanti, když v průvodech táhli městem a skrze sebemrskačství upadali do náboženského i sexuálního vytržení — a někdy také do bezvědomí. Věřili nicméně, že tím přibližují svět ke spáse. Stejně jako tisíce mladých, kteří během dětských křížových výprav zemřeli vyčerpáním a hladem.

Život v hanzovním městě plynul v pevném rytmu. Katolický kalendář zrcadlil přirozený koloběh hospodářských prací vycházející ze zákonitostí přírody. Lodě se po Baltském moři mohly plavit zhruba od dubna do října a hlavní obchodní činnost se taktéž odbývala v létě, kdy byli lidé prosti náboženských povinností. Církevní svátky a delší postní období připadaly na první polovinu roku, což také odpovídalo času, kdy se uskladněné zásoby potravin počínaly kazit či rychle tenčit. Čtyřicetidenní půst před Velikonocemi nutil ke skromnosti a šetrnosti, vybízel k přemýšlení nad zdroji a zamezoval plýtvání. V zimě a předjaří se lidé měli a museli více zaobírat péčí o duchovní záležitosti. Spolu s koncem jara se město probudilo ze zbožného rozjímání do činorodého ruchu, jenž přinášel na stůl chléb a díky němuž bude snazší přečkat i následující zimu.

1

1419
Věž Quad Dack u kláštera cisterciaček
Druhého srpna, noc

Smrt čpěla hnilobnou plísní, čímsi sladkým, starým a rozkládajícím se, páchla jako psí mršina vyválená v kynutém těstě. A byla někde blízko, volala na Tobiase Groteho vlídně, přívětivě, ba vábivě.

Již spolu měli tu čest, dokonce mnohokrát. Byl voják a odhadoval, že jí vyslal v ústrety přinejmenším devět mužů a jednu ženu. Ale když k sobě nyní smrt lákala jeho, bylo to… nespravedlivé. Přesně tak, připadalo mu, že ještě zemřít nemá, ne vinou tohohle přízraku, ne takhle. Viděl, jak se k němu blíží bílá silueta jakoby oděná do rubáše, ucítil její zatuchlý zápach, nasládlé aroma rozkladu, a poté bolest, větší, než jediný člověk dokáže snést.

To bolest zabíjí, problesklo hlavou Tobiasi Grotemu, veliteli věže Quad Dack. Právě na bolest člověk umírá, umírá ve chvíli, kdy ho naplní natolik, až už ji tělo a duše nedokáží snést, ve chvíli, kdy je snadnější se jí poddat, kdy je snadnější zemřít.

A pak? Co se stane pak? Dozvím se, jestli je skutečně pravda všecko to, o čem nám kážou v kostelech? Bude na mě čekat Spasitel, prozradí mi, proč za mnou poslal ten smradlavý přízrak, proč mě tímto způsobem označil, proč se mým

průvodcem do království nebeského má stát tohle zjevení, které přece taky kdysi bývalo člověkem?

Ano, to věděl velitel věže Grote s jistotou — ten, kdo mu byl vybrán za anděla smrti, býval člověkem z masa a kostí. Avšak neměl sebemenší ponětí, zač jej v posledním okamžiku jeho života trestají, proč k němu byl seslán právě on. Ten přízrak se mu poprvé zjevil včera a chtěl mu něco sdělit — ale co? Tehdy tomu neporozuměl, ale nyní prozřel, ve svém posledním okamžiku, který se zdál dlouhý jako věčnost a zároveň kratší než mrknutí oka, teď už to chápal — přízrak mu včera přišel oznámit, že se jeho čas naplnil. Odkudsi z hlubin paměti se Tobiasi Grotemu vynořil starý žalm a on pomyslel na své dva starší bratry i tři mladší brášky, kteří všichni zahynuli v dobách námořních bitev a dozajista jej ve smrti očekávají.

Přijď, nemilosrdná, a mě pod křídla vem,
vzkaž bratřím mým, že již spěchám k nim,
nechť v tichu hrobovém na mě vyčkají!
A ti, co po nás zbudou, ať slzy prolijí…

Nepamatoval si, kde a kdy onu píseň zaslechl — v hospodě, v kostele, od bratra ve zbrani či při jiné příležitosti —, a ani to nepovažoval za důležité. To jediné, nad čím se podivoval, jediná myšlenka, která se mu vplížila do hlavy, zatímco v nelidských bolestech očekával svůj poslední výdech, byla — proč pro něj přišel právě tento hnilobou čpící přízrak, proč nepřišli jeho bratři, proč nepřišli otec, matka…

Stalo se to teprve včera, ano, teprve včera se mu ten duch, který povstal z mrtvých, poprvé zjevil, na jediný kratičký okamžik — a pak zmizel a nechal velitele věže stát v nechápavém ohromení. Tobiasi Grotemu nebylo ještě ani padesát

let a těšil se — z milosti Boží — pevnému zdraví, ačkoli staré jizvy od ran mečem ho za pošmourného počasí pobolívaly a levé oko měl napůl slepé. Navzdory tomu byl však statným mužem v plné síle: stále se dovedl ohánět sekyrou, nabít arkebuzu a vystřelit z ní, a věděl, co znamená věrnost a jak se na ni přísahá. A svou věrnost odpřisáhl městu Tallinnu a byl hrdý na to, že právě on, syn obyčejného krejčíka od Travemünde, se stal velitelem hradební věže patřící k jedné z nejvelkolepějších pevností Německého řádového státu. A to věže nikoli ledasjaké, co by se krčila někde v koutku opevnění, nýbrž jedné z nejbytelnějších věží, jaké tu měli, a která se tyčila co by kamenem dohodil od řádové pevnosti, na ochranu města a zbožných sester.

Tobias Grote se v Tallinnu ocitl před dobrými dvěma desetiletími, když sloužil coby žoldnéř na jedné lübecké lodi, a našel si tu ženu a už zde zůstal. Každý voják si na lodi trochu přilepšuje, aby si přimastil kapsu a bylo mu víc po chuti bojovat proti mořským lapkům. Během let si Grote šmelinou nastřádal menší jmění, a s ním se tedy vylodil v Tallinnu a svou věrnost a odvahu vložil do služeb městu. Sloužil coby městská stráž, a jelikož nade všechny vynikal svědomitostí, byl nakonec povýšen na velitele věže zvané Quad Dack u kláštera cisterciaček, tedy na místo, jež mu zajišťovalo stálé a jisté živobytí. Žena mu už zemřela a jejich dva synové se plavili po moři, obchodovali, a když nebylo zbytí, sáhli i po meči. Věži se dřív prý říkalo Hunemannova, podle radního, který ji nechal vybudovat, ale když přistavěli další patro, začala se jí propadat střecha, a protože mnišky opravám nevěnovaly přílišnou pozornost, brzy se pro věž ujalo jméno Quad Dack — Mizerná střecha.

Grote sám sebe považoval za bohabojného muže, jak jen to jeho povolání dovolovalo. Podle možností daroval cechu

Božího Těla, pilně docházel k jeptiškám naslouchat kázáním určeným prostším obyvatelům města a sem tam pro klášter zadarmo vykonal nějaké to dobrodiní: pospravil to i ono, nasekal dřevo a pro případ, že na město zaútočí nepřítel, učil mladé členy cechovní a městské domobrany, jak sekyru použít k pokácení protivníka či ochraně konventu.

Třípatrovou věží Quad Dack procházela stará hradba obklopující pozemky kláštera, na nichž se věž nacházela. Vstupovalo se do ní prostředním patrem, kam vedlo schodiště z klášterního dvora. Od Quad Dacku se k nedaleké Louenschedeho věži a pak dál až ke stájím táhl mezi novou a starou hradbou proužek země pokryté štěrkem. Tobiasi Grotemu svěřili na bedra kromě Quad Dacku také tento úzký prostor mezi hradbami, a právě o jejich obranu by se v případě útoku na město musel postarat. Domníval se, že svou práci vykonává dobře, a nikdy ani jediného světce neurazil a i jinak žil bohulibým životem — pročež v posledních momentech života shledal, že takhle zemřít mu připadá poněkud nepřiměřené.

Stalo se to včera pozdě večer, zrovna když se vracel z krčmy provozované ctihodnými sestrami k sobě domů, do pomenšího stavení s okny do dvora na rohu Široké ulice. Najednou, jakoby branou z jiného světa, se před ním na konci Studniční ulice zjevil onen přízrak, stín kdysi živého člověka, a natáhl k němu ruku a snad se mu pokoušel něco říct, za něco jej pokárat, před něčím ho varovat či mu zvěstovat jakýsi svatosvatý čin, a ačkoli ho Grote ve světle své pochodně spatřil jen na zlomek okamžiku, hrůzou se proměnil v solný sloup. Hned vzápětí přízrak pohltily matné stíny, aby ho odvedly nazpátek do svého království. Grote stál před svým domem, modlil se a přemýšlel, jestli za to může přemíra kořeněného piva, které do sebe nalil, nebo zda tu doopravdy

duch povstal z mrtvých a zjevil se zrovna jemu. Byl si nicméně jistý, že bdí a že se mu to jenom nezdálo, protože k mniškám si na škopek zajde několikrát do týdne a za svůj život se už zpil do němoty nesčetněkrát, ale pekelné potvory, ty ještě nikdy neviděl. Ne, ne, včera nebyl natolik namol, aby viděl něco, co ve skutečnosti neexistuje. A z toho jasně vyplývá, že měl tu čest s opravdickým přízrakem — tak zněl jeho konečný verdikt.

A následujícího rána, když se o události opatrně zmínil své hospodyni, se mu vše zdálo ještě jasnější a obraz přízraku mu v mysli nabyl ostřejších obrysů než kdovíjakého všedního předmětu. Proto se dopoledne vydal do lékárny za lišákem Melchiorem, jehož apatykářský lektvar dokáže tomu, kdo požil přespříliš zpěněného moku, vždycky pomoct. A pak se na radu hospodyně vypravil k dominikánům, jelikož jejich bratr Hinrik je prý velkým znalcem zlých duchů, a je-li nutno, také jejich vymítačem.

Grote nicméně Hinrikovi nedokázal — prostě *nemohl* — dopodrobna vylíčit, co přesně ho do kláštera přivádí, a dominikán — jenž měl ustavičně plné ruce práce — nakonec usoudil, že kdyby pan velitel věže tolik neholdoval pivu a sladké lékárenské pálence, trápili by ho méně i jiní démoni, ale jedna pořádně rozpálená sauna mu je dozajista z hlavy vykouří na věčné časy.

A přesto jej smrt navštívila, v hodině duchů, když už se mu v Quad Dacku poštěstilo si svou hlavu jak střep vyspravit dalším pivem a ten včerejší přelud mu skutečně začínal připadat jako pouhé šálení — tehdy najednou uslyšel, jak někdo tiše volá jeho jméno.

V Tallinnu celý den padal vydatný déšť, na který mnoho obyvatel města čekalo, aby z ulic smyl splašky, a s příchodem večera ho vystřídalo bezvětří a mlha. A právě do této mlhy

velitel Grote vstoupil, vyšel ze dveří ve druhém patře své věže na dřevěný hradební ochoz nad lomenými výklenky… a nic dalšího si nepamatoval, v následujícím okamžiku už letěl dolů.

A teď leží tam, kam z ochozu dopadl, na zemi mezi hradbami. V těle mu pravděpodobně nezbyla jediná nezlomená končetina či vůbec kost, měl ho v jednom ohni, a skrze mlžný opar viděl, jak se k němu přibližuje přelud v průzračném bílém plášti. Do chřípí se mu prodral zápach hniloby, plísně a rozkladu. Přízrak už byl těsně u něj — a náhle prostor všude kolem vzplál horkou září.

Tobias spatřil, jak se nad ním sklání osvětlená přízračná tvář, a chtěl se rozkřičet, protože to, co uviděl…

To není možné, to nemůže být pravda, vždyť je to šílené!

Zdráhal se uvěřit, ale zároveň věděl, že na něj shlíží jeho vlastní smrt. Přízrak mu vyjevil svou pravou podstatu a jemu tenhle konec najednou připadal ještě méně spravedlivý, ještě nesmyslnější.

V posledním okamžiku myslel na své syny a prosil Boha, ať je jim jednou dopřáno konce milosrdnějšího.

2

Studniční ulice
Melchiorova lékárna
Třetího srpna, ráno

Pro tallinnského apatykáře Melchiora Wakenstedeho onen den smrtí začal i skončil. Na jeden krásný a svěží srpnový den zalitý slunečními paprsky to bylo smrti až až. Lidé samo sebou umírají dennodenně a bez ohledu na počasí, ale i tak to bylo příliš, obzvlášť vezme-li v potaz, že dva z oněch tří nebožtíků velmi dobře znal a jejich odchodu hluboce litoval.

Hned zrána Melchior postával na zápraží své lékárny, laskavě zdravil kolemjdoucí a zval je dovnitř na něco sladkého či na slzičku lékárenského šnapsu. Dělal tedy přesně to, co po většinu svého života, a zároveň to, čím snad — dá-li Pánbůh — naplní taktéž své dny zbývající. Bylo mu čtyřicet a věřil, že je pro Tallinn stejně důležitý jako Tallinn pro něj. V tomto věku má již člověk sklon ohlížet se nazpět na prožitý život a soudit, zda dokázal s časem, jenž mu byl dán, naložit po vůli Boží — a Melchior se domníval, že jemu se to daří. Na rušné Studniční ulici v Tallinnu provozoval lékárnu od doby, kdy mu zemřel otec — tehdy Melchior sotva završil svá tovaryšská léta —, a spravoval ji důkladně a svědomitě podle otcových ponaučení a nařízení rady i městského doktora. Po desetiletí míchal léky a zbavoval obyvatele

města obtíží, připravoval jim laskominy a prodával rozličné opojné nápoje, jak se od něj očekávalo, přičemž obzvlášť hrdý byl na svůj silný slaďoučký lektvar. Podle možností také obchodoval s kdejakým jiným zbožím, inkoustem počínaje a trpkým výtažkem vydestilovaným z naložených vlčích střev a mumifikovaných lidských ostatků konče. A ačkoli sám občas zapochyboval, zda podobné kouzelnické substance od nemocí skutečně vždy odpomůžou, jejich prodej mu pomáhal udržet si pověst erudovaného odborníka a zajišťoval mu úctu obyvatel města. Coby učený muž byl apatykář způli kupec a způli vzdělanec a lidé si k němu často chodili i pro rady, které neměly s bolavými údy co do činění.

Melchior o sobě slyšel vyprávět, že prý je jasnovidec, liška podšitá, že má pod čepicí. Že má na lidi čuch a šuška se, že vidí i to, co ostatním unikne. Tyto názory se zjevně zakládaly na tom, že Melchior již pár lidí před radou města obvinil ze zabití a soud následně dotyčné skutečně shledal vinnými. Melchior se nepovažoval za udavače, on jen pravděpodobně více než ostatní vnímal město coby živou bytost. A aby město vzkvétalo, aby se v něm všem dobře žilo, nesmějí na něm vyrůst žádné vředy. Lidé, kteří si uzurpovali právo tajně a úkladně zabít jiného a později se tvářili jako neviňátka, ti zde neměli co pohledávat. A kdo zabije jednou, zabije i podruhé. Vražda mu začne připadat jako věc snadná a příjemná, bohabojnost pouze předstírá, a co je nejhorší — vraždění přivykne. Ti, které Melchior přivedl před soud, všichni do jednoho zabíjeli z chamtivosti, zlomyslnosti, nenasytnosti, přivlastnili si božské právo rozhodovat nad životem a smrtí ostatních.

Melchiora děsila představa, že si nepotrestaný vrah jen tak vykračuje po městě. Tallinn ve stínu svých zdí shromažďuje lidi, kteří si v něm přejí žít v bezpečí, dýchat, myslet

a usilovat o štěstí, aniž by kdokoli mohl jen kvůli vlastní hamižnosti sfouknout plamen jejich bytí. A tito lidé se smluvili, že si budou vzájemně hledět vlastního života a práv, a proto byla ustanovena rada, aby dohlížela, ať nikdo nenadřazuje své zájmy nad zájmy ostatních.

Tak mu to vysvětloval otec, ten, který nyní leží na hřbitově u kaple svaté Barbory za Kovářskou branou, a Melchior vždy dělá přesně to, co jej otec naučil. „V duši vraha klokotá jed. Vrah je člověk, který překročil Bohem vymezenou hranici. Střež se vrahů a měj je za nepřátele své i Boží — v tom nechť ti dopomáhají všichni svatí." Tak pravil otec a tímto naučením se také Melchior řídil. Nikdy neobviňoval ty, co byli bez viny, ani slabé či chudé, již zabili pouze proto, aby se domohli práv, která jim náležela od Boha. Neobviňoval ani ženy, které pro uchránění své cti zabily toho, kdo se jich chtěl zmocnit, neobviňoval ty, kdo kvůli ochraně majetku zabili zloděje, a neobviňoval ani toho, kdo zabil, aby pomstil bezpráví. Protože kromě lidského soudu existuje ještě soud moci nebeské a před ním jednou stane každý z nás.

A onoho svěžího srpnového rána se také Melchior se zármutkem dozvěděl, že duch kupce Laurence Bruyse opustil včera v Marienthalu jeho tělo a nade vší pochybnost vzlétl v andělském doprovodu vzhůru do Boží náruče.

Nebo tak to alespoň po Studniční ulici rozhlašoval Michel, tovaryš stájového mistra puškaře, který o tom právě slyšel. Ve stájích jsou držena dospělá zvířata, hříbata se odvádějí na statek na hranici městských pozemků, do blízkosti místa, kde se nyní začíná stavět svatobrigitský klášter. A u budoucího konventu ctěný kupec Bruys vypustil včera duši. Časně zrána hnali ze statku do stájí dva hřebečky a štolba kromě nich do města přinesl i onu nešťastnou novinku.

Melchiora by to nemělo překvapit, jelikož měl-li některý z vážených měšťanů podle všech příznaků své dny na této zemi již sečteny, byl to právě Laurenc Bruys. A přesto pocítil smutek, pokřižoval se a zamumlal sám pro sebe: „Slitujte se nad ním, všichni svatí, nyní, když stojí na prahu nebeské brány. Vždyť Bůh dozajista vidí, že onen muž na své pozemské pouti zakusil mnohá příkoří."

Laurenc Bruys byl muž v letech, skutečně stařík. Byl tak starý, že se už neudržel dobře na nohou a často se svými sluhy nechával nosit na závěsné židli. A před několika měsíci ztratil také schopnost řeči, což bylo podle Melchiorových znalostí nepochybnou známkou blížící se smrti. Nicméně po městě proslul z jiného důvodu. Leckterý posměváček jej čas od času za zády potituloval *svatým Vavřincem* a taky se proslýchalo, že Bruysovi spolučlenové v lübeckém obchodním spolku mu vůbec nemůžou přijít na jméno, jelikož je jeho kšeftařské praktiky přímo drtí.

Melchiorovi přetrhl nit myšlenek příchod radničního fojta Wencela Dorna, který se před lékárnou objevil ze směru od Svatého Mikuláše, odpovídaje na uctivé pozdravy kolemjdoucích pouze zakaboněným přikývnutím. Dorn, již s šedě prokvetlou hlavou, byl v očích mnohých ztělesněním soudní moci, protože toto povolání ve prospěch města Tallinnu vykonával podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, věrně a oddaně již notně přes tucet let. Jednalo se o muže vážného, který se jen zřídka smál, a byl tudíž dokonalým opakem svého přítele apatykáře, jenž se i ve svém věku dokázal rozřehtat jako děcko — a činil tak navíc poměrně nezřídka. Někdy si Melchior říkával, jestli tu Wencelovu věčnou zakaboněnost nemá na svědomí jeho práce. Rok za rokem se lopotit se zloději, násilníky, piráty a vrahy, soudit se s nimi, nechávat je mučit a zařizovat jim popravu — není toho na duši jediného

člověka až příliš? Tak například minulý týden nechal Dorn připoutat na pranýř na Radničním náměstí jednoho švédského zlodějíčka z pobřežní vesnice a zbičovat jej natolik důkladně, až se muž odporoučel na pravdu Boží. Melchior věděl, že to jeho přítele Dorna velmi zarmoutilo, protože kdyby ho přikázal potrestat jen useknutím několika prstů, byl by možná ještě naživu. A soud přece toho zloděje k smrti neodsoudil. Podobné nehody mu fojtský úděl zrovna nezjednodušovaly.

A nyní se Dorn opět zjevil v lékárně, jako vždy, když jej něco tížilo, protože proti trudnomyslnosti není lepšího léku než prohodit pár slov s přítelem a osvěžit se pár kapkami lékárenského šnapsu. Některé věci pod sluncem, jak Melchior věděl, se nikdy nezmění.

O to více ho překvapilo, když na jeho mazané pomrknutí a pozdrav odpověděl fojt jen lhostejným mávnutím ruky, a teprve když se Melchior bez dalších otázek natáhl po lahvi se sladkým nápojem, zavrčel: „Ne, díky, kamaráde, ale dneska si nedám."

„Ale co tě!" podivil se lékárník. „Nepobolívají snad pana sudího dnes údy? Nebo snad někde ve městě našel lepší způsob, jak se kurýrovat?"

„Nemám zrovna náladu," utrousil Dorn upjatě. A pak jakoby na omluvu dodal: „Neměl by už v mým věku být člověk na zprávy o úmrtí zvyklej? A vidíš — zase mě to vzalo. Proto nemám chuť."

„Ach ano," pokýval Melchior hlavou. „I já už tu novinku zaslechl. Jednomu to pravda vezme chuť na cokoli, když nás opustí tak spořádaný a bohabojný měšťan."

„Moje řeč," přitakal Dorn. „A navíc tak najednou a nečekaně, až si začneš lámat hlavu, kdo nebo co teda řídí náš život. Řídí ho Bůh a jeho svatí, nebo co vlastně…" Povzdychl si a žuchl na židličku v rohu lékárny.

„Na toto téma by se dozajista rád rozhovořil náš farář od Svatého Mikuláše," podotkl Melchior. „Ale víš co, tu smrt bych nenazval zrovna nečekanou, protože nenamlelo se toho o závěti pana Bruyse ve Velké gildě až příliš? Mnoho obchodníků ji považovalo za podezřele velkorysou a…"

„Zadrž!" přerušil ho Dorn. „Proč mluvíš o panu Bruysovi? Ten už to snad taky má za sebou?"

Melchior na Dorna dlouze a překvapeně zazíral, pak rychle zamrkal a zvážněl. „Pane na nebi," vydechl. „Takže ještě někdo další…?"

„Velitel Grote," upřesnil Dorn. „Dnes v noci spadl ze své věže mezi hradby a na místě bylo po něm."

„Spadl z věže?" zopakoval Melchior ohromeně.

„Je to tak, přes zábradlí, pravděpodobně z ochozu, co je postavený na těch kamenných obloucích. Určitě byl dost na plech, mrtvola smrděla pivem a v jeho komůrce ve věži jsme našli pořádný soudeček. Vydal se podnapilý na procházku a zakopnul. Co víc o tom…"

Melchior se na fojta pozorně zahleděl. Cítil, že jeho přítel má na duši ještě něco, ale nepopoháněl ho.

„Našly ho ráno městské stráže," vyprávěl sudí dál. „Nejdřív si myslely, že ho možná někdo ubil, že došlo ke rvačce, ale neměl na těle jediné zranění, co by svědčilo o boji, ani nic podobného — jen hlavu měl zepředu zakrvavenou a rozraženou. Ležel na zádech a civěl do nebe, pár kostí mu trčelo ven z těla — jako vždycky, když spadneš z velké výšky, že? Ale…" Sudí se na chvíli odmlčel, mlel naprázdno pusou a Melchior vyčkával.

„No, jenom že…" vymáčkl ze sebe Dorn nakonec, „jenom že ve tváři měl strašlivej výraz. Jako by mu ze strachu úplně přeskočilo. U mrtvýho jsem takovej výraz ještě nikdy neviděl. Většinou se tváří poklidně, jaksi strnule nebo tak. Ale tenhle Grote… jako by spatřil ducha."

„Ducha?“ ožil Melchior najednou. „Jakého ducha?“

„No, jak říkám. Že prostě jako by uviděl přízrak nebo démona. Obličej měl ztuhlej hrůzou, ne bolestí, to já poznám. Když takhle člověk spadne, tak to bolí tak děsně, že už to ani nezvládáš vnímat. Ale on se tvářil… pusu měl dokořán a oči vyvalené, strašné pomyšlení, Bůh nás ochraňuj.“

„Velmi zajímavé,“ poznamenal Melchior. „Takřka k nevíře.“ Nalil si lékárnickou medicínu a jedním lokem ji do sebe obrátil.

Dorn na něj hleděl a nakonec zahuhlal: „No tak mi taky dej. A do větší.“

Melchior učinil podle Dornova přání a pak se rozpovídal: „Včera během dne se tu velitel věže Grote zastavil, jak to občas dělával. Vypadal docela bídně a mně bylo hned jasné, že v tom má prsty přílišné pití předcházejícího večera, protože z něj pivo táhlo na sto honů. Koupil si pár pohárků tady toho nápoje, ale zdálo se mi, že má něco na srdci. Nemohl bych tvrdit, že jsme byli přátelé, ale čas od času jsme na sebe narazili, třeba v hospodě u mnišek, a na podzim mi taky dohodil jednoho šikovného zedníka z místních, který zrovna pracoval na klášterním dvoře a při tom si našel čas mi tady vzadu postavit novou, pěkňoučkou zeď. No nicméně, včera ho tedy opravdu něco tížilo na srdci, moc mi toho neřekl, ale jako by se mě chtěl na něco zeptat. Já si tu samozřejmě jen tak mlel pantem, jak to mám ve zvyku, vyzvídal jsem, jak jsou na tom kluci se zdravím a bla bla, v lékárně jsem totiž tou dobou zrovna nikoho neměl. A pak…“ Melchior zamrkal a zavrtěl hlavou. „Bude to znít neuvěřitelně, ale stalo se, že když tu pořád jenom zaraženě trčel jako kůl v plotě, tak já na něho: Pane Grote, vždyť vy se tváříte, jako byste viděl ducha! Načež se celý otřásl hrůzou.“

„Otřásl hrůzou?“ podivil se Dorn.

„Přesně tak, ve jménu svatého Viktora! Strašně sebou škubnul, až málem převrhl pohárek, zavejral na mě pohledem plným děsu a pak zamumlal cosi, čemu jsem nerozuměl, rychle dopil, dodal, že má ještě nějaké zařizování u dominikánů, a vystřelil ven."

„Co tím chceš naznačit?" nechápal Dorn.

„Pouze tolik, že vypadal jako někdo, kdo viděl ducha, a já, palice dubová, jsem si z něho utahoval a on se vyděsil natolik, jako kdyby toho ducha *skutečně* viděl. A ty mi tu teď povídáš, že zemřel po pádu z ochozu — a s týmž výrazem na tváři!"

Dorn si povzdychl. „Nechytej mě hned za slovíčko. Ten chlap měl dost v hlavě, a jestli se domníval, že vidí ducha, tak mu strašilo leda tam. Co nám to kázali naši bratři dominikáni, že se stalo s tím mužem z Dünamünde, co pořád jenom pil a pil a už ani do kostela nechodil?"

Melchior se ušklíbl. „V tomto nanejvýš poučném kázání převor Moninger nabádal křesťany k umírněnějšímu pití, avšak měl tím patrně na mysli toliko, že pití se nemáme oddávat o samotě, nýbrž ve společnosti přátel, a do té míry, aby nám v životě zůstával čas i pro slovo Boží. Ale když už na to přišla řeč: to by mě zajímalo, co za zařizování mohl asi tak mít u dominikánů zrovna pan Grote — nechť spočine jeho duše v péči všech svatých! Pokud mě paměť neklame, býval zapsán u Svatého Ducha a nevzpomínám si, že bych ho kdy spatřil ve Svaté Kateřině na dominikánské bohoslužbě."

Melchior zůstal stát v zadumání, avšak Dorn si vypil svůj sladký kalíšek a zavedl hovor pro změnu na pana Bruyse, poněvadž jeho smrt pro něj byla novinkou. Kupce znal dobře, Bruys kdysi býval radním, a fojtovi se také vybavila jedna bouřlivá pře ve Velké gildě, při níž si páni obchodníci pořádně vjeli do vlasů kvůli stavbě nového kláštera.

„Už je to tak," přitakal Melchior, myšlenkami jinde. „Zemřel v těch končinách, kterým se říká Marienthal, prý si tam vyšel na pouť, nebo spíš se nechal vynést. V těch místech je statek, kde pečují o hříbata z městských stájí, a štolba si pustil pusu na špacír. Brzo toho bude plné celé město."

Starý Laurenc Bruys byl nejen vážený muž, ale také jeden z nejbohatších tallinnských měšťanů. Proslýchalo se, že právě jeho dary církvi a chudobincům jsou nejštědřejší a že na základě jeho závěti obdrží kostel svatého Mikuláše, dominikáni a obzvlášť nový klášter svaté Brigity značné peněžní obnosy. Protože děti přece už pan kupec žádné nemá.

Co bylo apatykáři známo, míval pan Bruys sedm potomků, z nichž čtyři přežily dětský věk. Avšak jeden syn mu zahynul nešťastnou náhodou při požáru, který kdysi v Tallinnu propukl, druhý padl do rukou vitaliánům a ti ho pověsili, třetí se za nejasných okolností vrátil do Německa a svou jedinou dceru, jež se dožila dospělosti, pan Bruys vyvdal do Rigy, kde ji však skolila jakási choroba. Na pravdu Boží odešla i jeho žena a mu tedy nezbývalo než žít ve svém domě na Široké ulici sám, jen se služebnictvem. A dále bylo Melchiorovi známo, že ačkoli mnoho Talliňanů mělo pana Bruyse div ne za svatého — pro jeho nedostižnou zbožnost a bohabojnost —, jiní se na něho dívali skrz prsty, jelikož patřil — spolu s řádem — mezi nejzapřisáhlejší podporovatele stavby nového kláštera. A dále si Melchior pamatoval, že kdysi panovalo silné nepřátelství mezi panem Bruysem a jiným tallinnským kupcem jménem Arend Goswin. To už však bylo před několika desetiletími a později se prý usmířili. O této historii se mnoho nemluvilo, byla už letitá a upadala v zapomnění. Klepy a tlachy dokáží vytrysknout s neuvěřitelnou silou, a stejně nepochopitelně rychle se mohou utišit a zmizet. Poslední roky se o kupci Bruysovi klevetilo jen v dobrém,

tedy alespoň dokud nepřišly na přetřes plány na stavbu brigitinského konventu.

„A pak tady máme tu jeho závěť, že," pokračoval fojt, kterému lékárenská pálenka zlepšila náladu a rozvázala jazyk. „Nijak se jí netajil, přišel jednou na radnici, přednesl ji v přítomnosti dvou radních a nechal zapsat notářem."

„Ano, vzpomínám si," poznamenal Melchior. „Nechá prodat svůj dům a něco z toho poputuje do Lübecku jeho obchodnímu spolku, ale drtivá většina tallinnským kostelům — a sestrám brigitkám."

„Je to tak. Děti už mu nežijí, až na toho jediného syna, co se prý dal na vojáka, toho se ale zřekl, Thyl se jmenoval. Jeho sourozenci už jsou po smrti, takže si nechal na všechno vyhotovit tu závěť. Ach, dobře si na to pamatuju: tam ti byly veliké peníze pro oba chudobince a taky pro dominikány — jenom co by se za nehet vešlo, mrmlá někdo —, a pak i něco na stavbu cest, především na cestu do Marienthalu. No, a potom něco kostelům, aby se za něho modlili, dary Svatému Mikuláši a Svatému Duchu, a ostatním členům Velké gildy, ať v jeho jménu podniknou pouť do Compostely…"

„Neváže se k tomuhle Thylovi nějaký starý a nepěkný příběh?" přerušil ho náhle Melchior otázkou.

Fojt svraštil obočí. „Ano, máš pravdu, když to teď zmiňuješ. Je to už pěknou řádku let, skoro jsem na to zapomněl. No, mezi náma, ona i rada chtěla, aby se na to rychle zapomnělo. Každopádně se ta záležitost nedostala k radničnímu soudu."

„Už si vzpomínám," přitakal Melchior polohlasem.

„Ale tak co už!" vzdychl Dorn. „Je to starý případ a nikdo přece neklade nic za vinu panu Bruysovi — budiž mu Pán milostiv! Mimochodem, ani radu města Tallinnu ve své závěti neopomněl, nechal jí na vlastní účet zakoupit dvě lodní